

Національний університет «Одеська юридична академія»

Робоча група з питань розвитку кримінального права
Комісії по правовій реформі при Президентові України

Робоча група з питань кримінального та кримінального процесуального права
Науково-консультативної ради при Голові Верховної ради України

Південний регіональний центр Національної академії правових наук України
Кафедра кримінального права НУ «ОЮА»

Одеський місцевий осередок ГО «Всеукраїнська асоціація кримінального права»

Завдання кримінального права в умовах надзвичайного стану

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції,

*присвяченої 25-річчю утворення
Національного університету
«Одеська юридична академія»*

**м. Одеса
9 грудня 2022 р.**

«Завдання кримінального права в умовах надзвичайного стану». Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-річчю утворення Національного університету «Одеська юридична академія». Одеса, 9 грудня 2022 року. Укладачі: Є.Л. Стрельцов, В.П. Кедик. Відп. редактор Є.Л. Стрельцов. Одеса: ПРЦ НАПрН України, НУ «ОЮА», 09.12.2022. – 214 с.

У збірнику представлені тези доповідей та повідомлень, які були оприлюднені на міжнародній науково-практичній конференції «Завдання кримінального права в умовах надзвичайного стану», присвяченій 25-річчю утворення Національного університету «Одеська юридична академія», яка відбулась 9 грудня 2022 року на базі Південного регіонального центру Національної академії правових наук України та кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія». Збірник розрахований на науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів, магістрантів та студентів, практичних працівників, всіх, кого цікавлять сучасні проблеми кримінального права.

Відповідальний за випуск:
д.ю.н., професор Є.Л. Стрельцов

Тези друкуються в авторській редакції. Відповідальність за зміст поданого матеріалу несуть автори.

<i>Сотула О.С.</i> ПРОБАЦІЯ ЩОДО ЗАСУДЖЕНИХ, ЯКІ УМОВНО-ДОСТРОКОВО ЗВІЛЬНЕНІ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ В ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНІ.....	49
<i>Туляков В.О.</i> УКРАЇНСЬКЕ МАЙБУТНЄ ПІДНЕСЕННЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА: ВІД АПРОКСИМАЦІЇ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ДО ГАРМОНІЗАЦІЇ САНКЦІЙ.....	52
<i>Горбачова І.М.</i> КАРАНІСТЬ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ БЕЗПЕКИ ВИРОБНИЦТВА.....	58
<i>Гуртовенко О.Л.</i> УМОВНІСТЬ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА: ПОСТАНОВКА ПИТАННЯ.....	61
<i>Кедик В.П.</i> КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ КОНСТИТУЦІЙНИХ (ОСНОВНИХ) ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ.....	68
<i>Колодін Д.О.</i> ДО ПИТАННЯ ПРО МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ВИБОРЧОГО ПРАВА.....	71
<i>Коломієць Ю.Ю.</i> ДІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ.....	74
<i>Kuzmin E.E.</i> CHANGING CRIMINAL LEGISLATION DURING A STATE OF EMERGENCY.....	77
<i>Мирошниченко Н.А.</i> ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ ВИХОВНОГО ХАРАКТЕРУ ДО НЕПОВНОЛІТНІХ ПРАВОПОРУШНИКІВ.....	80
<i>Ободовський О.В.</i> ПРО КВАЛІФІКАЦІЮ ТРИВАЮЧИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ЗА ОЗНАКОЮ ЇХ ВЧИНЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.. ..	82
<i>Павлова Т.О.</i> РОЛЬ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОГО АБО ВОЄННОГО СТАНУ.....	85
<i>Політова А.С.</i> КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА РЕПРОДУКТИВНЕ НАСИЛЬСТВО В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ.....	88
<i>Степаненко О.В.</i> СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА З КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ.....	92
<i>Timofieieva L.</i> EUROPEAN VALUES AND PRINCIPLES IN THE CRIMINAL LAW POLICY OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF WAR.....	94

Мирошниченко Н. А.
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального
права Національного університету
«Одеська юридична академія»,

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ ВИХОВНОГО ХАРАКТЕРУ ДО НЕПОВНОЛІТНІХ ПРАВОПОРУШНИКІВ

Кримінальний кодекс України передбачає види звільнення від кримінальної відповідальності як в Загальній частині КК, так й у деяких статтях Особливої частини КК. Йдеться про звільнення від майбутньої, потенційної кримінальної відповідальності. Звільнення від кримінальної відповідальності не свідчить про виправдання особи, тому що підстави звільнення не є реабілітуючими. Підстава для притягнення особи до кримінальної відповідальності не зникає, держава відмовляється від осуду особи при наявності певних підстав та умов. Звільнення від покарання (його призначення чи відбування) є вже звільненням від реальної кримінальної відповідальності. Поряд із загальними видами звільнення від кримінальної відповідальності (розд.9 Заг.ч. КК) та звільнення від покарання (розд.12 Заг.ч. КК), в законі передбачені додаткові спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності та покарання щодо неповнолітніх із застосуванням примусових заходів виховного характеру(розд.15 Заг.ч. КК).

Законодавець передбачив можливість звільнення від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру до неповнолітніх, які вперше вчинили кримінальний проступок або необережний нетяжкий злочин , якщо їх виправлення можливе без застосування покарання (ст. 97 КК). Підставою звільнення від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру законодавець вважає можливість виправлення неповнолітніх без призначення покарання. А умовами застосування примусових заходів виховного характеру є вчинення вперше кримінального проступку або необережного нетяжкого злочину.

Крім того, в кримінальному законі звертається увага на те, що примусові заходи виховного характеру можуть бути застосовані не тільки до належних суб'єктів, що досягли віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, але і до осіб, які вчинили суспільне небезпечне діяння до досягнення віку кримінальної відповідальності. Йдеться про осіб з 11 річного віку, які вчинили суспільне небезпечне діяння. Але законодавець не вказує в КК України цей вік, треба звертатися до КПК України.

Далі законодавець наголошує, що у разі ухилення неповнолітнього від застосування до нього примусових заходів виховного характеру ці заходи скасовуються і неповнолітній притягується до кримінальної відповідальності. Але ж знову не уточнюється , що таке рішення можливе лише до неповнолітніх, які досягли віку кримінальної відповідальності.

Ці законодавчі прогалини необхідно усунути, а саме, по перше, в КК треба визначити мінімальний вік, з якого можливе застосування примусових заходів виховного характеру, і по друге, уточнити, які правові наслідки настають при ухиленні осіб у віці з 11 років до досягнення віку кримінальної відповідальності(14 або 16 років) від застосування до них примусових заходів виховного характеру, тому що ця категорія осіб не може бути притягнута до кримінальної відповідальності за ухилення від примусових заходів виховного характеру.

Крім інституту звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх із застосуванням примусових заходів виховного характеру, в кримінальному законі передбачений інститут звільнення від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру (ст.105 КК). В даному випадку, цей інститут застосовується до неповнолітніх, які вчинили кримінальний проступок або нетяжкий злочин, якщо буде визнано, що в наслідок щирого каяття та подальшої бездоганної поведінки вони на момент

постановлення вироку не потребують застосування покарання. У таких випадках суд постановляє обвинувальний вирок без призначення покарання.

При звільненні від кримінальної відповідальності і при звільненні від покарання, передбачені одні і ті ж самі види примусових заходів виховного характеру. Підстави та умови їх застосування дуже схожі. Проаналізувавши всі види примусових заходів виховного характеру, вважаємо за необхідне уточнити, які з них треба призначати при звільненні від кримінальної відповідальності, а які - при звільненні від покарання.

Пропануємо при звільненні від кримінальної відповідальності в порядку ст.97 КК призначати примусові заходи виховного характеру передбачені у п.1,2,3 ч.2 ст.105 КК, а саме : застереження, обмеження дозволля і встановлення особливих вимог до поведінки неповнолітніх, передача неповнолітнього під нагляд батьків чи осіб, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічного або трудового колективу за їх згодою, а також окремих громадян на їхнє прохання. Тривалість строків передбачених у п.2 та п.3 частини другою с.105 КК встановлюється судом, який призначає ці види примусових заходів виховного характеру з урахуванням віку неповнолітнього. А при звільненні неповнолітніх від покарання в порядку ст.105 КК - доречно застосовувати примусові заходи виховного характеру передбачені п.4, 5 ч.2 цієї статті , тобто: покладення на неповнолітнього, який досяг п'ятнадцяти річного віку і має майно, кошти або заробіток, обов'язку відшкодування заподіяних майнових збитків , направлення неповнолітнього до спеціальної навчально-виховної установи для дітей і підлітків, до його виправлення, але на строк, що не перевищує трьох років. Знову виникає питання, як бути, якщо особа, яку звільнили від покарання в порядку ст.105 КК, ухиляється від примусових заходів виховного характеру, які були до неї застосовані. Це питання також не урегульовано і потребує вирішення на законодавчому рівні.

До неповнолітнього може бути застосовано декілька видів примусових заходів виховного характеру що передбачені у ст.105 КК. Суд може також призначити неповнолітньому вихователя у порядку передбаченому законом. Вважаємо, що перелік примусових заходів виховного характеру не повинен бути вичерпним, його можливо розширити. Наприклад, накласти на неповнолітнього обов'язок отримати середню освіту(закінчити школу), прибрати приміщення навчального закладу де він навчається, допомогти особам похилого віку або хворим придбати ліки або продукти харчування.

Крім того, при звільненні від кримінальної відповідальності з призначенням примусових заходів виховного характеру в порядку ст.97 КК, необхідно враховувати вік неповнолітнього, в даному випадку пропонуємо виділяти три вікові групи: з 11 до 14 років, з 14 до 16 років, з 16 до 18 років. Так, для малолітніх правопорушників (з 11 до 14 років) доцільно застосовувати такі види примусових заходів виховного характеру як застереження, обмеження дозволля, передача малолітнього під нагляд батьків чи осіб, які їх замінюють, а також доречно призначати їм вихователя. Для неповнолітніх, які досягли віку кримінальної відповідальності, можливе призначення інших видів примусових заходів виховного характеру, які передбачені в ст.105 КК. Але вихователів доцільно призначати неповнолітнім лише у віці від 11 до 16 років.

В законі пропонуємо передбачити можливість призначення також інших заходів виховного характеру, тобто перелік примусових заходів виховного характеру повинен стати відкритим, а не вичерпним. Необхідно надати суду право вирішати питання, які ще заходи виховного характеру слід призначати неповнолітньому. Відносно вікової групи з 16 до 18 років можливо призначення суспільно корисних робіт, як самостійного виду примусових заходів виховного характеру. Цей вид робіт слід відрізнити від громадських робіт, які є видом покарання.

Таким чином, примусові заходи виховного характеру треба підбирати та застосовувати з урахуванням вікової групи, а також в залежності від того, якій вид звільнення застосовується до неповнолітнього, а саме – звільнення від кримінальної відповідальності чи звільнення від покарання.

Ободовський О. В.